

SPIS TREŚCI

Przedmowy Autora	5—8
Nota wydawcy	9
Rozdział pierwszy: ZAMKI I PAŁACE	11—62
fity. »Meluzyna«. Pawiment. Kominy. Obicia i szpalery.	
Część I — Polska cała drewniana. Ruch budowniczy w XVI i XVII w. Dwa typy zamków. Arkady. Dziedzińce. Ganki i <i>loggie</i> . Rozmiary i kosztowność. Amfiteatra i areny. Wspinalność gmachów. Zastój. Rezydencje otwarte. Wille. Pałace miejskie. Urządzenie wewnętrzne. Pierwotna skromność. Su-Arrasy. Sprzęty. Zbytowość sprzętów. Nadproża. Sala stołowa. »Służba«, czyli kredens. Srebro. Artysty na strona. Szkła i farfury. Dekoracja malarska. Kaplica	13—33
Część II — Biblioteki. Dzieła sztuki. Arcydzieła. Galanterie i cacka. Bezpłodność zbytku. <i>Roba per Polonia</i> . Rezydencje wiejskie. Parki i ogrody. Ogród w Laszkach. Kreacje parków. Nieszczerość amatorstwa. Przewaga francuskiego smaku. Kopie i parodie. Sentymentalizm sielankowy. Zbiory artystyczne i naukowe. Teatra nadworne. Dworzenie i służba. Rękodajni. »Suchednie«. »Klamka pańska«. Sługa i pan. Patriarchalność stosunku. Rzesze dworskie. Wiek XVIII. Maskarada liberyjna. Obrazek satyryczny. Wojska nadworne. Wojny prywatne. Bandy najemne. Wpływ wielkich dworów.	34—62
Rozdział drugi: DWORY I DWORKI	63—106
Część I — Sielskość Polski. Gniazdowość. Zwyczaj spadkowy. Prawo bliższości. Dwór w regule drewniany. Warunki wygod i bezpieczeństwa. Obronność dworów. Zameczki. Baszty i wały. Straże nocne. Okop. Ostróg. Tyn. Samborze. Orientacja. Rozkład domostwa. Sień. Alkierz i komora. Architektura dworków. Styl rodowity. Typ barokowy. Odśrodkowość budowy. Dobudówki. Piętra. Ozdobność budowy. Dachy. Banie i powietrzniki. Ideał wiejskiej siedziby. Złożenie. Ptaszarnie. Zwierzyńce. Ogrody i sady. Wirydarz. Kwiaty. Rośliny egzotyczne. Zioła apteczne. Chłodniczek. Zmysł krajoobrazu	65—89

Część II — Sprzęty. Sepety i almarie. Świerzeń. Pułap. Błony. »Tło«. Drzwi. Komin. Szpalery i kołtryny. Makaty i kobierce. Kobierce złotolite. Kobiernictwo swojskie. Konterfekty. Trofea wojenne. Zbytek szlachecki. Nieproporcje. Czeladź szlachecka. Z potrzeby zbytek. Klasa służebna. *Liber chamorum*. Panowie panów. Promocje herbowne. Familiarność. Niewolnicy. Tatarnie. Samoistność dworów. Mielcuch. Apteczka. Driakiew. Podruna. Pani Stara. Potrzeby moralne. Stosunki ze światem. Konserwatyzm dworu. Nowi ludzie, nowe domy. 90—106

Rozdział trzeci: UBIORY i SPLENDORY 107—167

Część I — Brak źródeł. Portrety i ryciny kostiumowe. Typ zasadniczy narodowy. Warunki przyrodzone. Wpływy obce. Naśladownictwo. Rzecz a nazwa. Dyktatura mody. Dwór. Magnat. Student. Żołnierz. Czupryna. Podgolone głowy. Wojny i mody. Terminologia kostiumu. Zagadkowość nazw. Próżność męska równa kobiecej. Futra. Sobole. Soroki i bunt. Ceny soboli. Sobole upominkowe. Brak ustaw przeciw zbytkom. Zbytek w materiałach. Żywość kolorów. Barwy miarkowane. Złotogłów. Obfitość szat. Ozdoby. Szaty poślednie. Ewolucja kostiumu. Typ pośredni i trwałe. Suknie stateczne polskie. Delia. Kontusz. Wyloty. Ferezja. Żupan. Czapka. Spodnie. Obuwie. Skórznie. Zmiana nazw. Strój niewieści. Czechel, chomła, tóczyca, Bramka. Stroje swojskie. Wieńce. Przeżytki kostiumowe. Gieźło. Kryzy i gargiele. Podwika, kwef. Birety. Przewrót radykalny. Mody paryskie. Goły gors. Puder, muszki i rucho. Kornety i fontańce. Galanty . . . 109—136

Część II — Klejnoty. Klejnoty męskie. Łańcuchy. Guzy. Szkofia. Kita. Pióra egzotyczne lub bajeczne. Pasy. Klejnoty niewieście. Korona. Tkanki i czepe. Kanaki. Manele i talizmany. Kamienie lekarskie. Pontaly. Zawieszania. Ferety. Przykłady. Martwe miliony. Perły uriańskie. Sztuka złotnicza. Handel klejnotami. Bielizna. Słaba strona garderoby. Broń. Przepych i bogactwo broni. Przesada dekoracji. Szyzaki. Tarcze. Sajdak. Buławy i buzdygany. Formy buław i buzdyganów. Regiment. Szabla. Odmiany szabli. Rozmaitość jej nazw. Karabela. Ceny szabel. Czekan. Obuch i nadziak. Rzędy i ich bogactwo. Farbowanie koni. Srebrne i złote podkowy. Wpływ Turcji. Orientalizacja smaku. Sarmacko-wschodni obyczaj. Amatorstwo Jana III. Złudne wrażenie. »Bogata nędza«. Zbytek bez dobrobytu. Kontrasty. Drobną szlachta. Szaraczki mazowieckie 139—167

Rozdział czwarty: DOM I ŚWIAT 169—260

Część I — Rodzina. Misja jej społeczna. Etyczna siła rodziny. Szerokie pojęcie rodziny. Koligacje i filiacje. Genealogowie. Kobieta. Żona-przyjaciół. *Mulier fortis*. Wpływ kobiet. Polityka kobiet. »Kwoki«. Dzielnosć kobieca. Herod-baba. Rapy. Kobieta w życiu towarzyskim. Brak załotności. Braki wycho-

wania. Dwór królowej jako akademii dobrego tonu. Sztuka konwersacji. *Wirtschaft*. Świat bez kobiety i sztuki. Rzeczpospolita Babińska. Akta babińskie. Humor w kłamstwie. Francuzi Północy. Warunki konwersacji. »Gry rozmowne«. »Trefność«. Człek »biesiadny«. »Ludzkość«. »Polityka«. Swawolność, rubaszość. Wstydlivość słowa a druku. Moment narracyjny. Talent epiczny. Pośrednie wskazówki. Niedostateczność źródeł. Scenariusze staropolskiego życia. Salon polski. Salon XVIII w. *Rococo* warszawskie. Grzeczność. Jej narodowy charakter. Urozczenia dynastów. Sarmacka gracia. Ukłon polski. Polskie maniery. »Posiadanie«. »Uczciwe«. Wyższość grzeczności polskiej. »Ludzkość« jako termin ogłady towarzyskiej. »Ludzkość« w ujemnym znaczeniu. Porywczność i rubaszość. Przykład akcji o obelgę. Mediacja obywatelska. Rzadkość pojedynków. Deprekacje. Wyroki polubowne. Równość szlachecka. Fikcja i prawda. Tytuł braterski. Tytuł przyjacielski. Różnica obu tych tytułów. Tytulatury polskie. Geneza tytułów. »Raczył«. »Szlachetny« i »urodzony«. Sponiewieranie tytułów. Dygnitarstwa drażkowe. Tanie tytuły 171—202

Część II — Gościnność. Tańce. Polonez. Jego europejska sława. Tańce skoczne. Cenar i galarda. »Reje«, »firleje«. Skromność tańców. Muzyka. Lutnia. Gry. Gry hazardowe. Szulerstwo. Typy koterskie. »Dobre myśli«. Wesela. »Kubek w kubek«. Oracje. *Quamquam*. Upominki weselne. »Tryumfy«. Zbytek festynów. Pogrzeby. *Castrum doloris*. Wspaniałość pogrzebowa. Ceremonie żałobne. Kruszenie kopii. Sobowtóry. Naśladownictwo i reakcja. Wielkoduszna skromność. Szkarłat żałobny. Stroje na marach. Chorągwie nagrobowe. *Labara funebria*. »Konkluzje«. Bankiety. Kuchnia polska. Sztuczki kuchmistrzowskie. Piwo a wino. Menu szlacheckie. Osobliwsze potrawy. Rozmaitość sosów polskich. Potrawy ulubione. Dawania bankietowe. Zamiłowanie w korzeniach. Dekoracja potraw. Fantazje kucharskie. Ceremonie przy ucztach. Zastawa stołu. Nożenki. Zwyczaje biesiadne. Kobiety na bankietach. Przewlekłość bankietów. »Pełne«, czyli toasty. Tłuczenie pucharu. Napoje. Śpiew i muzyka przy bankietach. Bankiety tłumne. Zwady przy kielichu. Życie sąsiedzkie. Zły sąsiad. »Odpowiedź«. Zajązdy. Strony dodatnie. Typy sąsiedzkie. Figle sąsiedzkie. Sąsiad importun. Sąsiad statysta. Darmochwał. Gawędziarze. Mediator. Agitator i popularysta. Droga do krescytywy. Wzór agitatora i statysty. Recepta na popularność 203—235

Część III — Konik, chartek, ptaszek. Koń polski. Stadniny. Zabawy rycerskie. Amazonki. Myślistwo. Sokolnictwo. »Unoszenie«. Ceny sokołów. Podróże. Ruchliwość szlachty. Okazje i potrzeby podróży. Gród, roczki, kwerele. Sejmiki. Okazowania. Trudności podróży. Tabor podróżny. Orszaki magna-

ckie. Zbytek w podróży. Zaprzęgi. Malowanie koni. Rodzaje powozów. Od esa aż do syza. Podróże za granicę. Cel naukowy. Zły wpływ podróży. Wyższe motywy podróży. Ich strona idealna. Fantazja i obowiązek. Nowe czynniki moralne. Moment awanturniczy. Brak opisów podróży. Przygody podróżników. Legacje. Ich świetność. Bezpłodność wrażeń. Iluzje wyższości. Plastyczność natury polskiej. Przewaga cnót zbytkownych. Reputacja Polski w Europie. Dostojne przykłady. Poklask humanistów. Turysta smorgoński. Objaw upadku. Kosztowność podróży. Mnogość podróżników polskich. Unikanie rodaków za granicą. Odstraszające przykłady. Dwuznaczne kariery. Awanturnicy i szalbierze. Koniec starego świata	236—260
Indeks	263
Spis ilustracji	279